

Uj választások!

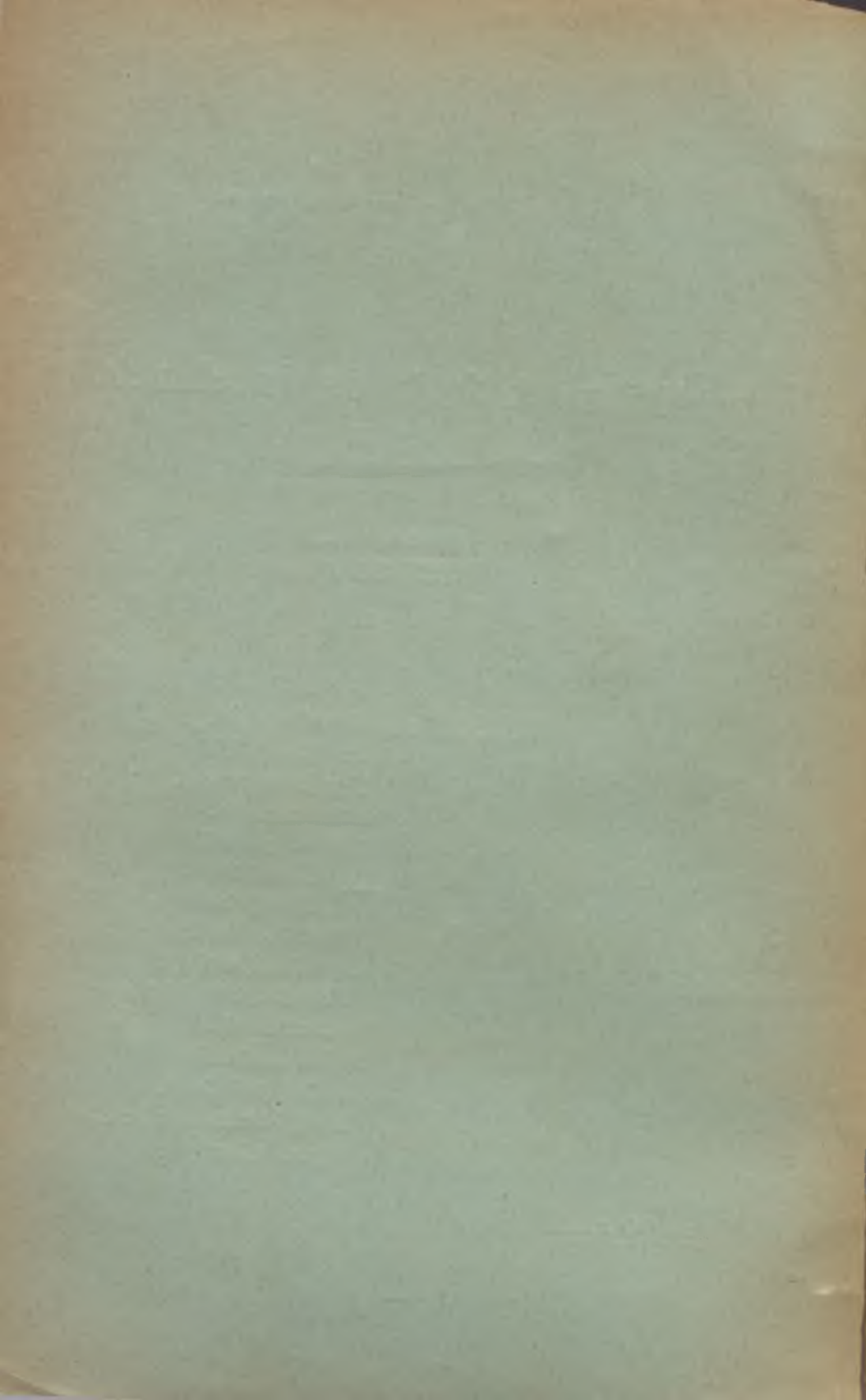
Politikai titkok és intelmek.

Irta

K. B.

TARTALOM: Ajánlás a királynak.
Hazajáró lélek.
Ugy, a hogy van.
A katasztrófa.
1848 vagy 1867?
Jogok és kötelességek.
Melyik a jobb?
A történelem tanuságtétele.
Beszélnek a tények!
A helyzet követelménye.
Összeütközés.
A kibontakozás.
A jövő politikája.
Az uj korszak emberei.
Álljunk ellen!

Ara 60 fillér.

334087

Uj választások!

Politikai titkok és intelmek.

Irta

K. B.

TARTALOM: Ajánlás a királynak.
Hazajáró lélek.
Ugy, a hogy van.
A katasztrófa.
1848 vagy 1867?
Jogok és kötelességek.
Melyik a jobb?
A történelem tanuságtétele.
Beszélnek a tények!
A helyzet követelménye.
Összeütközés.
A kibontakozás.
A jövő politikája.
Az uj korszak emberei.
Álljunk ellen!

BUDAPEST

1905.

MTA
KIK

ERŐS MENDÉNYI
KÖNYVTÁR

I. FERENCZ JÓZSEF

Ő FELSÉGÉNEK

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYÁNAK

EZER ÉVES ALKOTMÁNYUNK ERŐSSÉGÉNEK

A MAGYAR NEMZET ATYAI GONDVISELŐJÉNEK

HÁLÁS HÓDOLATTAL

A MEGISMERT IGAZSÁG DIADALÁRA.

Hazajáró lélek.

A mindenkit megvigasztaló sir, a minden bünt, bosszuvágyat kiengesztelő halál, egyedül neki nem adhat nyugalmat, enyhületet. Ámbátor az idők mérhetlen folyamata temérdekebb sziklákat görgetett gyászos boltja fölé Egyiptom guláinál s jól lehet, irtózatunk a nagy Sahara homokjánál is töméntelenebb fővényt sodort hantjaira, ő felüti sápadt. kaján arczát, köztünk terem és megháborodik bennünk a lélek.

Tudjuk, hogy a gonosz káprázat üres árnyék; de nem szabadulhatunk tőle: megdermeszt, kiforgat valónkból, mint Maupassant a Horla. Láthatlan, de velünk van; sug, vitázik és parancsol s mi hiába szabódunk, értelmünk minden tiltakozása ellenére megbüvölten követjük őt.

Az átok nem riasztja, imádság vissza nem tartja s romok, fehérülő csontvázak mutatják, hogy merre járt, hogy mindenütt volt, van és lesz időtlen időig . . . Ő, a testetlen rém, a bizalmatlanság szelleme, az ember tragicuma, az ősz hazugság. Élvezzük a nap melegét és ragyogását, ám ő fülünkbe sziszegi: mit olvadozol jámbor, nem világ ez; felfujt, vak sárgömb az egész napod!

És hiába int felénk ezer és ezer virág: mi a szinné s illattá szürödött napsugár vagyunk; hiába mosolyog ránk a piruló és aranyló gyümölcsök sokasága: mi a zamattá és mézzé csöppentett hő és fény vagyunk; bizonyságul hiába kiált mellette önön vérünk, mélység és magasság; az áztatott, megkeserített ember Peturként rázza öklét: „Ejh! hazug csillag, lopott fény!”

A hitvesek szívébe gyanut, a barátokéba kételyt csempész s köny és vér, összetört boldogság, ádáz gyűlölet hirdeti rettenetes nyomát.

Miltiadest vérpadra hurczoltatja, Coriolan homlokáról letépeti a babért, Brutussal Caesar szívébe tört döföt; Petőfit árulónak üvölteti; förtelem és borzalom, amerre jár.

És köztünk, jaj, beh sokszor járt!

Testvér-kezekkel ő rántatott kardot Attila ravatalánál; István király ágyához ő szegődtetett bérgyilkosokat; Salamont ő tette hazaárulóvá; a Hunyadi-ház ellen ő szított vérbosszut; a maguk között agyarkodó főurakkal ő ásatta mohácsi temetőnket.

A hol vérpad állott, bilincs csörrent, mindig ő, csak ő állott a nép s nagyjai közé, ő, a bizalmatlanság szelleme.

Megint közöttünk jár ez a nyughatatlan, hazajáró lélek.

Ezért emeljük fel szavunkat: vigyázzatok, magyarok!... Ne a napot tagadjátok; ne a foghatóságokban kételkedjétek, hanem a hebe-hurgya szavakat, ígéreteket fogadjátok gyanakodva, mert ki a meglevő jót könnyelműen elveti, a megszerezhető jobbat is elveszitheti.

Vigyázz, magyar nép, mert irigység és álnokság settenkedik a politika bokrai között! Vigyázz és jusson eszedbe apáid bölcs intelme: régi, kipróbált barátodat sohse hadd el ujonnan szerzett, rád kapaszkodott ismeretlenért!

Hogy ebbe a hibába ne essél, hogy az „Isten megóvhassa minden bajtól mi magyar hazánkat,“ *azért íródott ez a könyv leleplezéséül a mai politikai viszály néhány takargatott titkának*; kalauzoló fáklyául a kibontakozás, a szebb jövő útjára, amelytől már-már eltévelyedtünk, mert „rossz időket élünk, rossz csillagok járnak:“ farkasok ólálkodnak aklunk körül, akik az igazság köntösében hivalkodnak, hogy veszedelembe csalhassanak.

II.

Ugy, a hogy van.

A függetlenségi párt évtizedeken át beérte azzal, hogy több-kevesebb okossággal és ékességgel szóvá tegye az 1848-diki alkotmány teljes visszaállítását, aztán nyugodtan várta, hogy mikor süvit föl Madarász apónak az a fürge-teges szele, amely lefujja a magyar király fejeéről az osztrák császári koronát.

E közben nagy lemondással engedték megszavazni a terhesnél terhesebb adókat, tulzottnál tulzottabb katonai követeléseket, nyomasztónál nyomasztóbb kereskedelmi szerződéseket s az elhibázottnál elhibázottabb törvényeket: nem obstruáltak.

Ekkor a szóharcznál komolyabb harcban virtuskodtak. Unalomüzésből és erőfejlesztésből maguk között el-eljátszották a francia convent épületes jeleneteit. Egymást vádolták és tilózták. Epigon Dantonok és Robespierrek feje potyogott a botrányra éhes közönség elé. Jó, hogy szemfényvesztés, komédia volt náluk ez a rémuralom, különben most Polónyi és Eötvös gombot hordanának nyakukon fejpótlólul, ami csak látványnak volna különös, egyébként eben-guba.

Mi volt nekik ekkor Hecuba?! Miattuk siránkozhatott a nép nyomorában, zörgethetett jogokért, panaszkodhatott a közigazgatás gyatraságai miatt: nem obstruáltak; de egyik-másik örömet fogadott főispánságot, kormánybiztoságot s kisebb-nagyobb jövedelmű concessiókat és aki

öket ezért megróttá: erkölcsi halálba üldözték ezt a kellemtelenné vált publicistájukat!

Ugront hol proscibálták, hol felmagasztalták és Ugron hol a delegációba, hol egy kis spekulációba ugrott. Baja nem esett, még akkor sem, amikor egy kevéssé mélyebben harapott Bánffy Dezsőbe, egészen odáig, hol a lovagiasággal a családi élet Diana-öve a kardot a hüvelybe dugatja.

Ugron nem tette; igaz, hogy e miatt már a foghíjasok rendjébe is tartozik ám! Fel-felmordul, vicsorog is, de hasztalan, nincs ki már a harminczkettő! Ő is, mint a vén szelindek, csak álmodhatik a bika-vidalokról.

És a kiket ellenséggé tett a szerencse, barátokká avatott a balsors s a gálabürgerrel ölelkezve, Bánk-bánból zokogják: nincs a világban vesztes, csak mi, oh, du lieber Augustin!

Igy van az egész párt. Valamikor ennek is messze volt a messze, ködbe vesző magasságokban; de most már csak az ökör szarváig: elnökségig, háznagyságig, legfőlebb a miniszteri tárczáig.

Akkor még Irányi puritán szemeivel láttak, most már csak az antisemitismusból kikupálódott néppárttól kölcsönzött pápaszemen néznek. Szóval megvedlett, kifáradt a legény s ráunt „oly sok belviszály után“ a csökönységre. Ezek legalább csökönységek voltak, de Apponyi Hübele-Balázs. Desseffy Aurélnál és Sennyeinél kezdette, Török Jánosra esküdött, Stuart Millből tanult, Kaas Ivornál melegedett, Horánszkynál didergett, Szilágyi Dezsőtől rettegett, Abrányi Kornélban csalódott. Volt conservativ, nemzeti; de következetesen és rendületlenül mindig miniszter-aspirans; ám ezt még Lehel kürtjével sem tudta kiproclamációzni.

Sóvár népét e miatt csaknem 40 évig vándoroltatta a pusztában, míg végre bevezette őket nem az ígért földre, hanem csak a „Royal“-ba. Ha nincs ló, jó a szamar is.

A néppárt, a mely Kossuth Lajos nimbusának lerágalmazott sugaraival keltette ki apró petéit, Zichy Nándor

aulikus hajlamu programm-csizmájában úgy jár, mint macska a dióhéjban, kényelmetlenül, csörgösen, az új párttal kalamajkázva az elérhetetlenért. Feledték, hogy a dogma tiltja a vegyes házasságot és a concubinatus. Törvénytelen lesz a gyermek, ha nem szörnyszülött. Lelkesedtek, marakodtak, míg össze nem verődtek ők, bizonytalan, tekervényes utjaikon, no de legalább az ország szekere haladhatott. És a szekér haladott is; ámde őket mind ritkábban vette fel.

Annál ritkábban, mentől hivatottabb s tettrevágyóbb államférfiak kezeibe került a gyeplő.

Szorgos s eredményes munkát végeztek a kormányok. Rendezték az ország pénzügyeit, megszilárdították hitelét; üdvösnél üdvösebb alkotások egész sora létesült, hogy az ország modern jogállamá fejlődjék s közgazdaságilag erőre és európai színre emelkedjék. E mellett körültekintéssel, tapintatos erélylyel, lépésről lépésre haladva fáradoztak azon, hogy a magyar nemzeti eszme tért foglaljon s kizárólagossá váljon műveltségünk hatalma által és intézményesen. És ebből az eredményes, nagy és sokféle munkából az ellenzék a néző és a feketevérü kritikus szerepét választotta. Ez lehet passzió, de nem érdem, még kevésbbé jogczim és mandátum a megváltói küldetésre.

Az ország szekere mind sebesebben törtetett előre s azon vették magukat észre ezek a patentos hazafiak, hogy végleg lemaradnak. Nosza, eleresztették egymás haját s a szekér kerekeibe kapaszkodtak. Hohó, gátot eléje! . . . Gátot! és megszületett az obstrukció, vesztegel a szekér.

Megszületett az obstrukció akkor, a mikor az ipar és mezőgazdaság terén népmentő feladatok egész sorozata volt elintézendő. A munka nélkül sinylődő nép hiába könyörgött, süket és vak volt az obstrukció. Hát a szekér megállott, de megindult a nép s Amerika most már úgy nyeli a magyarságot, mint a tenger a beleszakadt folyam hullámain. No, legalább ide is elmehettek bankettezni Tarjagos Illések s lelkesedhettek a kivándoroltak hozsannáján: éljen a haza, de nem megýnk haza!

Hogyis jönnének, mikor itthon az ellenzéki pártoktól kisajátított s elnyomoritott hazafiság évek óta lehetetlenné teszi a nép terheit könnyítő, a nemzeti szellemet erősítő, az igazságszolgáltatást és közigazgatást javító törvényhozói működést czégerül használt jelszavak, álürügyek alatt, pusztán azért, mert az ellenzék megéhezett s végre-valahára az ugynevezett „husos fazék“ mellé akar telepedni.

Az éhség nem válogat: ha nincs más, embert is fal; tudjuk ezt a hajótöröttek robinzónádjáiból. Ezek az urak is embert falnak. Az obstruálók nem kérdik, ki és mit akar; egyszerűen fölfalnak minden eléjük kerülő kormányt, mert hát nem ők alkotják azt. Vesszék az ország, pusztuljon a nép; de ezért élni, ezzel jót tenni senkinek sem szabad, senkinek, ha ő nekik nem lehet!

Bánffy, Héderváry, Tisza vagy Jézus Krisztus, mind egy nekik, elnyelik. Elnyelték s el fogják nyelni; de legfőlebb, ha gyomruk megérzi, hogy egyik-másik velük hasonszörü, visszakérődzik, mint szegény Bánffy Jónást, aztán játszanak vele, mint macska az egérrel. Elnyelték, el fogják nyelni. Magyarországon nincs becsület, csak bennük; nincs tehetség és jogosultság, csak náluk; nincs törvény, fejedelmi jog, csak egy szuverén van, az ő akaratuk. Ezt el kell ismerni, ezt föltétlenül teljesíteni kell; különben zülljék az ország, éhezzen a nép!

Ez az obstrukció! Az önösség, a dühödt hatalmi vágyak igaz, elfogadható okot nem kereső, szemérmet még csak nem is fitogtató tülekedése személyek ellen, személyek uralmáért, nem pedig a haza, a nemzet nagy és szent érdekeiért.

Igen ez az obstrukció! Ez a nyitja a kutya-macska barátságának, ez a czélja az ellenzékek egyesülésének.

III.

A katasztrófa.

Ilyen erkölcsökkel, ilyen eszközökkel vivott harcz gyorsan a végéhez viharzik, a kikerülhetlen bukáshoz.

A király nem hagyhatta az országot a duhajkodók és a lesipuskások bitangjául. Anglia, majd Oroszország véres háboruja éberségre és készülődésre intette; viszont a gazdasági válság, rossz termékek nem engedtek késedelmet a nép felsegítésénél. Az iparnak munkát, a szántó-vető embernek földet, terményeinknek új piacokat kellett volna biztosítanunk. Kereskedelmi szerződéseink lejáróban, a valutarendezés munkája betetőzetlen, szóval, lábaink alatt ég a talaj, veszedelem és nyomor fenyeget mindenfelől. További tétovázásunk bűn lenne a haza, a nemzet ellen. A tizenkettedik órához értünk! Meg kellett tennünk az utolsó erőfeszítést, hogy a szenvedélytől elvakultakkal megláttassuk a haza és a nemzet veszedelmét, hogy fölébreszszük alélt lelkiismeretüket.

Ebben a nehéz, aggodalmas pillanatban esett a király tekintete gróf Tisza Istvánra, erre az éleslátásu, gyors elhatározásu férfiura. És Tisza István elfogadta, hogy megkondítsa a vészharangot az eszeveszettek kijózanítására.

Jóakarattal jött, meggyőzőn szólott s azt ígérte, hogy erős kezekkel fog kormányozni, a mi annyit tesz, hogy becsületesen. Kért, szemrehányásokat tett; czáfolt, bizonyított, néhány hő óhajtásunk teljesítését jelentve s több régen sürgetett, viszonyaink rohamos javulását czélzó alkotást ígérve. Mind nem használt. Szava elhalt a fékeveszett

ellenzéknek tombolásában. Most már csak egy hatalom segíthet: a nemzet. Ez kilökheti az ország házából az örngöket. Megtörtént a felebbezés. A király feloszlatta a kötelességző országgyűlést s elrendelte a választásokat.

A nemzet ítélhetett. Ám a pártütők boszorkány-barlangjaiban ezalatt szakadatlanul „főtt a fürdő, forrt az üst“, a kábitó párák kicsaptak, szétterjengtek az egész országra, homályosítva a látást, tompítva az agyvelőt.

Arcátlan rágalmak, gyalázatos hazugságok, szidalmak, otromba szavaitól hangzott az ország. Piszkos, megvásárolt ujságok, utczai zuglapok, röpiratok és gazdátlan nyomtatványok fürgén és szemérmetlenül kavarták a mérget, idézték az ördögöt és megjelent a hazajáró lélek, a *bizalmatlanság gonosz szelleme a nép szívében.*

Egyszerre *gyanus* és *bitor* lett *minden érdemes, az életük javát nemzetüknek áldozott hazafiak a tróntól le az utolsó hivatalszolgáig*; de mindenki *hü volt és hazafi, a ki a czinkosokkal az ámitás moslékában vájkált.*

És a szegény, megbódult, lelkében megmérgezett nép háborgó vérrel, zsibbadt agygyal birói székebe ült. *És ítelt a nép,* ítélhetett szabadon: hatósági önkény, szurony nem állta utját; mert **erős**, azaz **tiszta kéz intézte a választásokat.**

Tisza Istvánra szenny és vér nem tapadt, de annál több az *ellenzékre*, a mely *kedvére dolgozott hazugságokkal és szemérmetlen ígéretekkel, fenyegetésekkel és vérontó erőszakkal, pénzzel és szeszszel.* Az *ellenzéki kortesektől* felbujtogatott és leitatott tömeg megrohanta a szabadelvű választókat, lövöldözte és megkövezte őket, igen sok kerületben nem egy ártatlan polgárt téve nyomorékká; mert az ő felfogásuk szerint a választás csak úgy tiszta és törvényes, ha *nekik minden gasság szabad, a kormány hiveinek pedig minden jog tilalmas.* A nemzet tehát így ítelt s mint a *szövetkezett ellenség*, különösen a **függetlenségi párt** nagy diadallal hirdeti: **győztek!** Legyen hitük szerint, *hát győztek*; ha *nekik az ilyen győzelem jól esik.*

De hát **katasztrófa** volt ez a választás; az *ő győzelmük bukás*, részvétet nem keltő, **nyomoroságos bukás**. Ha talán összetörve, halottként maradnak a harczok mezején, még lehetne feltámadásuk; megtisztulva az érdekek piszkától, még lehetne talán **elveikben** való diadalmas életre ébredésük.

De **igy**, a magukra disputált győzelem hitében való örjöngéssel, *temetetlen cadavereként bolyonganak közöttünk, czinkosaiul annak a hazajáró léleknek*, annak a népeket megrontó, elátkozott szellemnek.

Bizony-bizony **bukás** az *ő győzelmük*, a melyre, *erkölcsi érzékük* elfajulásában, **maguk** ütötték a dicsötelenség bélyegét.

Nem kelthet-e undort, hogy *vélt győzelmük hevében már egyáltalán nem gondolnak a nemzet érdekeivel; nem a régi*, büszke jelszavak hangzanak ajkaikról, hanem csak az **örökségért kiabálnak kapzsin és türelmetlenül**. Ilyen atyafiakra bizhatja-e a nemzet *legfélebb kincseit, szebb jövőjét, egész életét?*

Nem bizhatja és nem is bizza, mert a nép agyáról hamarost eloszlik a mámor s ezzel földerül rá a *tisztánlátás hajnala*, mikor aztán az első kakasszóra a *hazajáró lélek* dohos sirjába térni kényszerül és a nemzet szívében újra elfoglalja helyét a nemes bizalom saját igazai, az isteni gondviselés, az alkotmány garantiái és *fölkent királya megingathatatlan szeretete* iránt. És a kijózanodás e megváltó órája közel vagyon, mert az erőszakba sülyedt obstruans liga megbukott nemcsak erkölcsiileg, hanem számszerűleg is . . .

A nemzetnek újra kell itélni!

IV.

1848 vagy 1867?

Ez a kérdés, válasszatok!

A nemzet ítél, de nem döntött. A választások eredménye *nem tisztázta*, csak **összebonyolította** a helyzetet. *A felség nem tájékozhatja magát*; tehát véglegesen nem is határozhat.

Nem határozhat, mert a nemzet *kisebbségben hagyta ugyan a kormányzó pártot, de nem a 67-es alapot*. A **többség ezeké**, a kisebbség pedig a 48-asoké. A régi kipróbált kormányzó párt *heterogén többséggel nem akar az ország élére állani*; tehát a *király legfőlebb csak a kisebbségekkel* állhat szóba. De melyikkel? A 67-es csoportok, a megbízható szabadelvű párt kivételével, csak homályos velleitásu, törpe minoritások. Már pedig a király a *nemzet ellenére a 67-es alapot nem rughatja* el a megnövekedett, de azért *nagy kisebbségben hagyott függetlenségiék fáklyás muzsikájáért*.

A nemzetnek tehát *minden kétséget kizáróan kell manifestálnia, hogy a 67-es alap biztos révében akar-e maradni*, vagy pedig a függetlenségi párt Potemkin-paradicsomába akar-e evezni *beláthatatlan küzdelmek, nem sejthető örvények és zátonyok közé? Mit akar tehát a nemzet? a 67-et-e, vagy a negyvennyolczat?*

Ezt pedig csak **uj választásokkal** manifestálhatja.

Uj választásoknak kell történnie, mert *öreg királyunkat nem terhelhetjük a döntés felelősségével; uj*

választásoknak, mert a parlamentarismus természete szerint *absolut többség nélkül szabadon és hasznosan működő kormány nem alakulhat; új választásoknak*, mert hát nemcsak a függetlenségi párt hirdette, hogy **exlexben a ház föloszlatása törvénytelen**, hanem a dissidensek vezére, Andrássy Gyula gróf is nyíltan proclamálta, hogy ennél fogva a **választások is törvénytelenek** s így az **alkotmány integritása érdekében megsemmisítendőek**.

Történjék tehát meggyőződésük értelmében, tétessék elég a törvénynek: **legyenek új választások!**

Legyenek új választások annál is inkább, mert most már a nemzet elfogulatlanul ítélhet, látván, hogy a vélt győzelem deliriumában az önzetlen ellenzék csupa önösség; **minden gondja, vágya a hatalom megkaparintása**; a nép, az Isten-adta nép, ez várjon, várhat, de ők nem. Hogy e nagylelkű politika mellett a nemzet úgy ne járjon, hogy mire a fü kizöldül, a csikó felfordul: **legyenek új választások!**

Legyenek új választások, mert most már az összezagyvált kérdések kuszasága nem tévesztheti meg a polgárokat, most már csak kettő között kell választania: 67 vagy 48.

Melyik kell neki: a béke és haladás, vagy a bizonytalanság, a küzdelem kétes remények, megtévesztő álmok lidérczfényénél?!

Válasszunk!

Jogok és kötelességek.

Az *ellenzéknek törvényparancsolta kötelessége*, hogy a — *szerinte* — **törvénytelen képviselőház** törvényes állapotok között feloszlatható legyen s az új választások megtörténhessenek, hogy a *nemzet állást foglalhasson a 67 mellett vagy ellen.*

Ha ezt nem teszi, úgy az alkotmány sérelmét evesedni hagyja és állandósítja az exlex állapotot, vagyis a törvényhozást alkotmány-tipró, önkényesen uralkodó conventté süllyeszti a nemzet fölött és a király ellen.

Szóval, Magyarország absolutisztikus kormányzás alá görnyesztetik, oly absolutismusba, a melyben nem egy Mátyás-szemléü autocrata fog basáskodni a nép javára, hanem a hatalmat törvénytelen módon megkaparintott csoportok fognak zsarnokoskodni a nemzet ellen a maguk hasznára. Demagóg oligarchák, ravasz tribunok féktelenkednek majd a nép szabadságán, szolgaságba és nyomoruságba taszítva a magyart.

Már pedig a magyar inkább életét áldozza, hogysem szabadságát; tehát a demagógia absolutismusát csirájában el kell fojtanunk *új választásokkal*. Az ellenzék, a mely a választások előtt, *félvén a leveretéstől*, nagyban hangoztatta a *feloszlátás s az új ház törvénytelenességét*, a választás után, melyből *összességében megerősödötteen került ki*, *hirtelen lenyelte* ezt a meggyőződését, mint az egyszeri adós az uzsorás váltóját. *Magához ragadván a ház hatalmát, többé nem törődik az alkotmány-*

sérelem reperációjával, csupán a hatalom teljes uzurpálására és mindenáron való megtartására igyekszik bámulatos étvágygyal és czudar kóklerséggel.

A komédia immár undorító és türhetetlen; gyorsan és erélyesen véget kell vetnünk neki!

Erre még mindig a régi szabadelvű párt hivatott. Ennek a még mindig kormányzó pártnak *az új helyzetben nagy kötelességei támadtak; tehát vannak, kellenek lenni ezekhez nagy és szent jogainak is. Ennek a pártnak kötelessége, hogy a parlamenti rémuralomnak véget vessen.* Minthogy erre a házszabályok reformálását a közvélemény nem találta megengedhetőnek, tehát egy eszköz maradt a szabadelvű párt számára s ez az *obstrukció fegyvere, a mely a választók ítélete által szentesített.*

Ha az ellenzék a törvényen kívüli állapot meghosszabbítására, fentartására igyekezik, hogy **magának a hatalmat kicsikarhassa**, ugy e törpe catilinák ellen a szabadelvű pártnak nemcsak joga, hanem elodázhatlan kötelessége felhasználni ezt az éles, veszedelmes fegyvert *az alkotmány, a népszabadság védelmére.* Ha az ellenzék továbbra is lehetlenné akarják tenni az ország fejlődését, a szükségletek fedezését, hogy — amihez joguk nincs, mert egyenként kisebbségben vannak — maguknak kierőszakolják a kormányzást; ha megakarják törni az ország fennállásának és a magyarság hegemoniájának egyetlen biztosítékát, a 67-es alapot, ugy a szabadelvű párt, amely történelmi folytonosságban örököse Deák alkotásának, nem tehet egyebet, nem szabad mást tennie, minthogy minden erővel, minden törvényes eszközzel megvédi ezt az alapot a bitorlók támadásai ellen. „Aki kardot ránt, kard által vész el“, mondotta az Üdvözítő; tehát csak természetes tragikuma lesz az ellenzéknek, ha a maga fegyverével verik le a gyalázat porába.

Egyéb sorsa nem lesz és nem lehet, mert a haza, a nép joga minden előtt s amint ezt ezer éven át megtudtuk védeni legádázabb ellenségeinktől, meg kell védenünk most is a politikai zsebrákoktól.

VI.

Melyik a jobb?

Mi a különbség 1848 és 1867 között? Az, hogy 1867 megegyezésre jutott azokra az ügyekre vonatkozólag, amelyek a *pragmatica szankciónak* nevezett szerződéses törvény folytán a magyar királynak osztrák császári jogára alá tartozó országokkal egyetértőleg és egyöntetűleg intézendők.

Csak természetes, hogy a király személyében velünk elválaszthatlan országokkal háboruba nem szállhatunk, hogy a velük barátságos lábon álló hatalmakat ellenségeinknek nem tekinthetjük, hogy külviszonyainkat kétféleképen egymás rovására nem intézhetjük; végül természetes az is, hogy királyunk császári hatalmát is védeni tartozunk, mert ennek a hatalomnak az épsége és szilárdsága nekünk is életérdekünk, nekünk is erősségünk. Ezekből a természetességekből logikailag és realis kényszerűséggel álltak elő Ausztria és Magyarország között az ugynevezett közös ügyek.

Ezeknek a határait, ezeknek a vitelére való intézményeket, azokban való jogainkat és kötelességeinket állapította meg az 1867-iki törvény, a melyet azért nevezünk kiegyezésnek, mert ezekre a rendezetlen kérdésekre vonatkozólag a nemzet és királya között eloszlatta a százados vizsályt, megegyezést hozott létre, intézményesen biztosítva ezeknek a vezetésében az alkotmányos feltételeket, egyenjogúságot teremtve Ausztria és Magyarország között.

1848 a közös ügyekre vonatkozólag a nemzet és király között megegyezést nem hozott létre, intézményeket nem alkotott; tehát 1848-iki alkotmányunk szűkebb tartalma, csonka az 1867-ikihez képest.

1867-ben minden megvan, amit 1848 alkotott: a népképviselő, felelős kormány, a lelkiismereti, sajtó és szólás-szabadság, törvény előtti egyenlőség stb.

1867 tehát nem egyéb, mint 1848 betetőzése, kiegészítése. Államiságunk minden más bázisa, mint az ország önállósága és függetlensége, az uralkodás föltételei és miként való gyakorlása szintén nem az 1848 vívmánya, hanem az örök érvényű *pragmatica* szankció tartalma, a mely nemcsak épen, hanem garantiákkal ellátottan eleve-nített meg és gyakorlatilag érvényesített 1867-ben.

Aki tehát azt mondja, hogy ő az 1848-at kívánja, az fejletlenebb, kevésbé széles jogkörű alkotmányra akar visszatérni; a közös ügyeket a király abszolút vagy Ausztria egyoldalú intézése alá akarja adni; tehát a *ma de lege* önálló és független Magyarországot tartománynyá akarja süllyeszteni.

Aki az 1848-at akarja, az az ország 30 éves fejlettségét kívánja visszagombolyítani; a béke helyett viszályt óhajt; az önállónak elismert, államjogilag tisztázott helyzetű Magyarországot a pátensek és sérelmek szomorú korába lökné vissza; az apostoli magyar királyt pusztá czimmé sorvasztaná s alkotmányos tényezőből autokratikus, osztrák bitorlóvá tenné.

Vállalkozhatik-e egy művelt elméjű, igaz magyar ilyen herostratesi munkára? Aki a múltnak sötétségébe, véres ingoványaiba így akar visszaigrani, annak szánakozva megbocsáthatjuk iszonyú rögeszméjét, helyet is adhatunk valamely neki való szanatoriumban, de el kell távolítanunk az ország sorsának intézői közül, mert az örültség csak mentesíthet, de nem jogosíthat.

Az 1867-diki kiegyezés kétoldalú szerződés a *pragmatica* szankció független és 1848 modern Magyarországnak biztosítására, a mely 40 évről 10 évre köttetik éppen azért,

hogy a mi benne ephemer, az korszerűvel legyen helyettesíthető; a mi benne hiányos, az pótolható legyen. Az 1867-et lehet és kell is fejleszteni, de nem szabad összetépni; mert akkor abba a kétes, leigázott helyzetbe esünk vissza, a hol 1848 előtt voltunk.

Józan elmével, gonosz célzat nélkül provokálhatjuk-e, hogy e közjogi szerződés hiányában a nyíltan nem mutatkozható centralizmusnak módjában legyen újra feltámadni s hazánkat az osztrák monarchia tartományául visszakövetelni?

Ma van habsburgi monarchia, nagy hatalom két önálló és egyenrangú államtesttel; szabad-e tehát e két test egyikét és éppen Magyarországot elenyésztetnünk s az osztrák kétféjű sárkánnyal elnyeletnünk?

Ilyen kőkori tervet főzhetnek a pánszlávismus, a román liga és luegerék konyháján, de magyar földön, magyar szívvvel soha!

A magyar nemzet érdekében semmi szükség arra, hogy a 67-et megsemmisítsük s így Ausztriát felszabadítsuk független államiségünk elismerésének obligója alól; ellenben befolyásunk egész súlyával vissza kell állítanunk és fönn kell tartanunk a kiegyezés megkötésének kényszerét; mert ennek a keretében minden aspirációnk kielégíthető, akár a magyarság érvényesülését s államiségünk jellegének kifejezését tekintjük a hadseregben és a diplomatiában, akár gazdasági törekvéseinket.

Éppen azért nyilvánvaló, hogy a 67 hivei állanak a jogfolytonosság és történelmi fejlődés alapján, a magyar államiség nagyra növesztésének szolgálatában; míg az 1848 ma már csak üres jelszó, a melyet népünk kegyeleteseire való számításból jól lehet használni a korteseknek, de mit sem jelent a komoly politikusok szemében, legföljebb csak visszaesést, megsemmisülést.

Az isaszegi, váci diadalra való büszkeségből ki akarná még egyszer *átszenvedni Kápolna és Világos gyászát is?*

VII.

A történelem tanuságtétele.

67-ben, a mint láttuk, benne van az egész 48, még a personal-unió is, a mi nem lehet követelmény, mert faktum. Hogy a personal-unió folytán legyen-e és milyen fokú real-unió Ausztriával, az belátásunktól függ; a viszonyok, illetőleg érdekeink szerint 10 évről 10 évre szűkíthetjük vagy tágíthatjuk, a mint Ausztria szövetségét szorosabban vagy lazábban akarjuk magunknak értékesíteni. A 67-ben csak egy nincs meg és ez **1849**, melynek a hallatára még *Barabásékat* is irtózat fogta el, mint ördögöt a tömjénfüsttől.

És ez természetes, hiszen *az osztrák szövetség megszerzése és biztosítása* nemzetünk **hagyományos politikája**. Hogy nyugatra oldalvédünk legyen, hogy erre természetes határunk gyöngeségét pótoljuk; hogy a german colossus közvetlen nyomásától óva legyünk, szükségünk van és lesz Ausztria szövetségére s ha ezt az uralkodó közössége nem biztosítaná nekünk, a mainál talán sokkal nagyobb áldozattal kellene megszereznünk és magunknak megtartanunk. Már honfoglaló őseink belátták ezt.

Fejedelmeink korában megfélemlítéssel akarták szövetségeseinkül biztosítani; nemzeti királyaink pedig szerződésekkel, házassággal és bünbocsánattal. Az *Árpád-ház* kihaltával azért fordultunk *cseh* és *lengyel* uralkodókhoz, hogy ezt a követelő és állhatatlan szövetségest sakkban tarthassuk.

A lángeszű Mátyás király még tovább ment. Hogy

Ausztria ne válhasson ellenünkké, le akarta igazni és *meg is hódoltatta Bécsset*. Ha utját nem szegi a halál, úgy ma Ausztria a magyar szent korona tagja, hinterlandja a magyar királyságnak.

A győzelmes Mátyás király azonban diadalának színhelyén váratlanul örök álomra hunyta szemét s ezzel eloszlott a remény, hogy Ausztria erejét fegyverrel biztosíthassuk magunknak. A mohácsi vész után már csak egy eszköz maradt az osztrák szövetség megszerzésére.

És apáink fájdalmas szívvvel ugyan, de bölcs előrelátással *lemondottak nemzeti dinasztia alapításáról*, szent István koronáját Ausztria uralkodó-családjának, a *Habsburg-háznak* ajánlották fel és biztosították szabadon, *szent kötés mellett*. Tudták ugyan, hogy a nemzeti uralkodóinktól szenvedett megaláztatásaik keserősége egyhamar nem fog eloszlani a habsburgok szívéből; tudták azt, hogy a megtorlás vágya kitör ellenünk, de tudták azt is, hogy a meghódolástól szabadítják meg magukat s ezzel hazánk szabadságát és integritását biztosítják a jövő számára.

Még Rákóczi hadai is kalandoztak Bécs falainál s Kossuth is kereste Ausztria népeinek szövetségét s ezért követelt és szerzett Deák Ausztriának is alkotmányt. Semmi kétség tehát, hogy szükség volt, van és lesz Ausztriára, melyet szerződésileg biztosított s a közös ügyek megállapításával a 67 hasznosított nekünk.

Most már e szövetségért nem csak nekünk kell áldoznunk, hanem Ausztriának is; Ausztria nem zsákmányolhat ki, de mi sem állhatunk elő egyoldalú követelésekkel.

Van békénk és biztosságunk, az uralkodóházzal alkotmányosan tisztázott helyzetünk. Király és népe, bölcsen megosztzkodva jogokon és kötelességeken, egyetértőleg, egyesült erővel munkálkodhatnak a haza nagyságán és boldogulásán. Ellenségeink nem mernek reánk törni, mert nemcsak a magunk kardja, hanem az osztráké is védelmünkre villan. Így lesz-e, ha Ausztriát elhagyjuk magunktól?

Ha nemzetünk hagyományos politikáját elhagyva, ezt a drágán megszerzett szövetséget botorul eldobjuk, vajjon

kikkel szövetkezünk? — Az országunk déli részére éhes Szerbiával-e? vagy az Erdélyre vágyakozó Romániával-e? avagy Lengyelországot fogjuk-e föltámasztani?

A 67-nek lehetnek s vannak is terhei, de mégis erős várunk, nem szabad ledöntenünk.

Igazságos megosztzkodással, okos intézkedéssel könnyíthetjük terheit; a paritás teljes keresztülvitelével egyre jobban kidomboríthatjuk államiságunkat, de a köztünk való kapcsolatot elszakítanunk veszedelem lenne. Nem látjuk-e, hogy ugy Ausztriában, mint nálunk, ellenségeink azok, a kik a dualismus elhantolásának eshetőségén leginkább örvendeznek s azon tüzzel-vassal dolgoznak.

Ha Ausztriához államjogi kötelekek nem fűznek, ugy ott, mint nálunk, erőre kapnak a széthuzó elemek, a miből előbb-utóbb Ausztria felbomlása, hazánknak pedig területi megcsonkulása következhetik be s a számot nem levő, mások kegyéből vagy érdekelletéteiből tengődő országocskák bizonytalan existenciájára sülyesztetünk. A 67-et tehát meg kell oltalmaznunk ugy a magunk tulzótól, mint az osztrák partikuláris törekvésektől.

Tennünk kell, mert a dualismus-biztosította békében megingathatatlaná emelhetjük a magyarság hegemoniáját művelődésünk minden irányu fejlesztésével; valamint kitarással és erélylyel magunkat anyagilag is oly erőssé tehetjük, hogy a magyar imperialis politika nem ábránd lesz többé, hanem a viszonyok követelménye; mert betölthetjük hivatásunkat keleten. Ha ekkor szüknek bizonyul a dualismus köpönyege, az események szele majd lefujja immár hatalmas vállainkról.

Hogy ezt megérhessük, szükségünk van a 67-re, mint a nyugodt fejlődés s erögyüjtés biztosítékára. Erre utal a mult, ezt parancsolja a jelen.

Szakadallan munka, kitartó előretörés, a czél folytonos szem előtt tartása; semmit sem kockáztató, de az alkalmakat nyugodtan mérlegelő s minden kedvező esélyt szerényen megragadó politika, mostanság erre van szüksege a magyarnak. A ki lassan jár, tovább ér.

VIII.

Beszélnék a tények!

Az 1867, gazdasági vonatkozásaiban, tulajdonképen nem egyéb egyszerű kereskedelmi szerződésnél, a milyent más államokkal is kell kötnünk.

Bármelyik országgal szerződünk is, egyben-másban engednünk kell, hogy kedvezményeket nyerjünk; mert hát kettőn áll a vásár. Ausztriával kötött gazdasági szerződésünknek is ilyen képe van. Némely érdekeinknél áldozatot kell hoznunk, hogy másoknál nyerhessünk. Nem lesz ez másképpen, ha *önálló vámterület* alapján szerződünk is; amire különben bármikor áttérhetünk anélkül, hogy ez a 67-es kiegyezés politikai lényegét lehetetlenné tenné. A 67-es kiegyezéssel megvalósítható önálló vámterület azonban inkább csak külső előnyöket ígér, mint belső hasznot; inkább csak hiúságunk kívánja, mint anyagi érdekünk.

Hogy a közös vámterület mellett is gyarapodhatunk, gazdagodhatunk, bizonyoság rá, hogy a kiegyezés 37 éve alatt mily szédítő gyorsasággal emelkedtünk. Elmaradott, koldus országból Európa közgazdaságilag fejlett államai sorába küzdöttük fel magunkat. 1867-ben alig volt néhány osztrák kezekben levő vasut-vonalunk, ma hatalmas, európai tökélyen álló, hazai kezekben levő hálózatunk van, amely egy év alatt nagyobb forgalmat bonyolít le, mint amilyent azelőtt 10 — 20 év alatt csinált az ország.

Folyamaink a hajók egész raját hordja s a tengereken is zakatolnak magyar gőzösök, büszkén lengetve a három

szinü lobogót. Folyóinkat szabályoztuk, a mocsarakat lecsapoltuk.

Mezőgazdaságunk modern eszközökkel dolgozik, oly kulturát teremtve, a minő még nem volt a magyar földön. — Állattenyésztésünk föllendült s barmaink, különösen lovaink legjobbaknak vannak elismerve, még idegen világ-részekből is keresve keresik.

Iparunk szintén a tökély magas fokára emelkedett s bár nehezen viseli a külföld hatalmas versenyét, de azért egyre fejlődik s lassan bár, de izmosodik. — Száz és száz gyár keletkezett, uj, eddig ismeretlen iparágak honosultak meg s némely termékeinket már külföldre is szállítjuk, sőt vannak olyan gyártmányaink is, a melyek nemcsak legjobbaknak vannak elismerve, hanem specialitást képeznek a világ piaczn.

Mig 67-ben alig volt néhány, a helyi szükséglet kielégítését célzó pénzügyintézetünk, ma a legkülönfélébb igényeknek szolgáló bankunk van, köztük nem egy, a melynek a külföldön is sulya, befolyása van. Értékpapirjainkat jegyzik és bizalommal veszik a világ minden börzében.

Budapest a szegényes, keletiesen szutykos kis városból gyönyörű világvárossá lett, a melyet elragadtatással szemlélnék az idegenek s egykor kihalt utcáin ma félmillió lakos tolong. — Hasonló emelkedést mutatnak többi városaink is s nincs község a mely a haladás, a fejlődés nyomai-val ne büszkélkednék.

Igy vagyunk a művelődés egyéb terén is. — Irodalmunk mennyiségileg és minőségileg olyan magas színvonalra emelkedett, a milyenről 30 év előtt még álmodni sem tudtunk. Művészetünk, a mely alig volt, ma virágzik, elismerést, hódolatot keltve a magyar szellemnek világszerte. — Iskoláink megsokasodtak, tanítási rendszerünk rohamosan tökélyesbedett, évről-évre száz és százezer művelt elmével szaporítva a magyarságot.

Szóval, bámulatos a haladásunk anyagilag és szellemileg, a mivel ugyancsak büszkén szoktak hivalkodni az

ellenzéki ujságok is, mikor a maguk érdekében a magyar faj praepotenciáját akarják bizonyítani.

És ezt mind a 67 csinálta. Hát ezen az alapon miért ne lehetne ezután is sokat, sőt okossággal, erős akarattal még többet, talán mindent megcsinálnunk? Annál is inkább lehetne, mert beleéltük magunkat a kiegyezés által teremtett viszonyokba, ismerjük hátrányait és előnyeit; a mivel nem dicsekedhetünk el, ha a kinempróbált önálló vámterületre lépünk. Hogy ezen is boldogulnánk, semmi kétség, de meg kell az árát fizetnünk s talán busásabban, mint most reméljük. — A tények bizonyítják, hogy a kiegyezés nem volt hátrányunkra s nemzetünk Mátyás király korában sem állott a jólét azon fokán, a hol ma az 1867 eredményeképpen. Még inkább világosan áll ez előttünk, ha elgondoljuk, hogy a kormányt mennyi áldásos terv fogantatásában gátolta meg az obstrukció.

Ilyenek, hogy csak a nagyját említsük, szükség-munkák kezdeményezése csatornák, kikötők építésével s egyéb nagy és hasznos alkotásokkal. Az adó reformja, hogy a közteher igazságosan oszoljon meg s így a szegény ember, különösen a földmives nép helyzete könnyebbé váljék. Különféle, a munkások jólétét előmozdító törvények.

A telepítési törvény, mely a mezei munkásokat juttatná földhöz. Az ipartörvény revíziója, a mely a kisiparosokra hozna jobb jövőt. A pénzügyekről szóló törvény, mely a kisebb takarékpénztárak és szövetkezetek visszaéléseinek vetne véget. A két évi katonai szolgálat behozatala, mely a véradózást könnyítené meg. Az új iskolai törvény, mely a magyar nyelv tanítását s a hazafias szellemű nevelést biztosítaná, még rohamosabbá tenné a magyarság számszerű gyarapodását, a nemzeti szellem térfoglalását. Még sok ehez hasonló üdvös intézkedést tett lehetetlenné az obstrukció s ki tudja, mennyi időre zárta rájuk a képviselőház irattárának börtönajtáját.

Ha a kormányok ezeket s ezekhez hasonló közhasznú terveiket megvalósíthatták volna, ma a 67 mérlege még ragyogóbb számokkal ékeskedik. De hát a 67, a mely

annyi elemi csapást kiállott, a mely városokat emelt ki hullámsirjaikból, behegesztette egy háboru sebeit s elpusztított szöleink helyére uj virányt teremtett, kiheveri s helyrehozza az obstrukció vandalismusát is.

Hogy ezt megteheti, bizton reméljük, mert a magyar nép, a mely mindig óvatos és igazságos ítéletében, nem fogja magát megtévesztetni a bujtogatók üres handabandáitól, mikor ezekre a tények válaszolnak s ellenük a megczáfolhatlan számok tanuskodnak.

IX.

A helyzet követelménye.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy az 1848 és 1867 szembeállítására képtelenség s ha a nemzet egy részét mégis sikerült vele megtéveszteni, ez azért történt, mert hiszen mindnyájunk szívét hőség futja el, ha ezekre a daliás időkre gondolunk.

Ki ne szeretné a magyart mindig oly ifjunak, hősnek látni, mint akkor volt? Ez a vágy, aztán a szörnyű vég komor varázsa homályos vágyakozást, sejtelmes reményeket kelt a szivekben s elkiváncozunk a mindennapi munkára szürke korából. Ez a romantikus hajlam fogadtatta el a nép egy részével a 48-at programmul, de nem a valót bíráló értelem.

Most, hogy látjuk tévedésünket, a népnek nem lehet más, előbbre való követelménye, mint az, hogy *legyenek új választások!*

Ezt diktálja a helyzet.

Ezt diktálja azért, hogy a nép kétségbevonhatlanul kifejezze, hogy mi kell neki, a bizonytalan tartalmu 48-e, illetőleg az ehez való kegyeletünket kizsákmányoló zagyva törekvésű függetlenségi párt-e, vagy az eleven 67, amely 37 év óta annyi áldást termelt a magyar nemzet számára.

Legyenek új választások, hogy a nép kifejezetten dönthessen a 48 és 67 között.

Szükség van erre, hogy királyunk tisztán, megítélhetően láthassa a mai zavaros, biztos tájékozást nem nyújtó helyzetet.

Ez a választás lesz nemzetünk érettségi vizsgája. Most mutathatja meg, hogy mik lehetnek elhatározásának okai, agyrémek-e, vagy az előtte álló eredmények?

Mert bizonyos lévén az, hogy a 67 nem egyéb, mint az életre keltett, betetözött 48, akkor ez a kortes 48 nem lehet más, mint a hazugság gázával felfujt 48, olyan portéka, amivel lehet lármát ütni a vásárban, de hasznavehetetlen a nemzet politikájában.

Magyar nép, immár világos előtted a helyzet, egyszerű és érthető a kérdés: válassz, mi kell? A történelmi 48-al teljes 67-e, vagy a szöszszel, mivel töltött kortes 48?

Összeütközés.

Az ellenzékek a választás után is megmaradtak az obstrukció sánczai mögött, csak hogy most ezt a nemzet és uralkodója ellen folytatják kormányképességük kiero-
szakolásával.

Egyenként kisebbségben maradvá, összeállottak, véde-
kező és daczó szövétséget kötöttek az ellentétes elveket
valló csoportok, a radikálisok és conservatívek, az ultramon-
tánok és a zsidó-protestánsok. Bánffy egy követ fú Molnár
apáttal s Andrassy Barabással paktál.

Ki ellen?

A kormány ellen? — Hiszen ez nincs. Nem nyervén
abszolút többséget, meghajolt a nép szava előtt, lelépett a
hatalom polczáról. A kormány és pártjának önérzetessége
azonban nem lett vonzó, követett példa, hanem belőle
alkalmat kovácsolt a szemérmertlenség; követelön ütöttek
föl fejüket az ehült kisebbségek s nem így szólottak: igaz,
nincs egységes alapon álló abszolút többségünk, tehát
folyamodjunk újból a nemzethez: adjon kormányozni
tudó többséget a törvényhozásnak! Ennél kényelmesebb-
nek találták kölcsönös mandátum-biztosító társasággá ala-
kulni, megbocsátva egymásnak gyalázkodásaikat, bizonyta-
lan időkre beszóva és felfüstölve elveik alkalmatlan részeit:
az igazság csökönös talpait, a kigyó-fojtogató herkulesi
öklöket, a merev gerinczet s a konok, kapacitálhatatlan
koponyát és meghagyott porczogóikkal, levedlett bőrükkel
többséggé kocsonyásodtak a hatalomvágy gelatinjétől. *Ime,*

föltálatjuk magunkat, oroszánokból puhult habarcsok, nemzetnek és királynak: vegyetek és egyetek; ez adatott nektek a ti megváltástokra!

Ne finnyáskodjatok, hanem emésszétetek az édelhetlent, a dissidens szörppel föleresztett, uj-párti maszlaggal füszerezett, néppárti crismával szelidített Kossuth-paprikást!

Valamikor moslék volt az ilyen neve, most nemzeti pástétom: *koaliceió*. Ez kell most a magyarnak: dolmányhoz köcsögkalap, német frakkon pitykés gombok, hadd legyen egyszer már, a mi soha sem volt: *figura is*.

Varietas delectat. Kinek mire gusztusa van, válogathat szerepet: majom, medve vagy elefánt, mindegy, de tánczolni kell; már készen állnak a tánczoltatók, a koalíciós miniszterek. Tessék, tessék, hadd kezdődhessék mielőbb a heccz! Tessék, mert a koalíció türelmetlen, a koalíció obstruál: addig nem lesz törvényes állapot az országban, mig vályuhoz nem verődik a derék csapat. És áll az obstrukció a nemzet romlására *a király ellen*.

A király ellen?

Igen, mert a király aggódik a magyar népe miatt; mert a király szeme előtt csak egy lebeg: az ország hatalmának, biztosságának erőssége.

Hogy mer aggódni a király? Miért törődik az ország sorsával; hát törődik az obstrukció? — Van eszében!

A nép várjon, várjon holnap után kis keddig, borju nyuzó péntekig!

Az adózás rendezése, a közigazdasági pangás megszüntetése, a választási és katonai reformok, amelyek oly sürgetettek voltak eddig, mind elvermelhetők; csak egy nem késhetik, a koalíciós kormány. És az öreg király, aki nagy viharokban és sulyos csapások között tanulta megismerni és megbecsülni a magyart, ennek végtelen hazaszeretetét, nap-nap után fogadja az ellenzék embereit, fűrészelve, hogy mennyi van még bennük abból a nagy és nemes hazaszeretetből; tapogatva, hogy a kiknek szóval a nép volt minden előtt, most fel tudnák-e áldozni magukat ennek a népnek a javáért?

És az ellenzékek vezérei jönnek-mennek, lehorgasztott fejjel, ujjaikon számlálgatva: én se lettem, ő se lett, amaz sem lesz miniszter. — Miniszterré lenni, vagy nem lenni, ez itt most a hamleti kérdés; mert nem az a fő, hogy hivatottak, nagyot és jót akarók kerüljenek a bársonyszékbe, hanem hogy ezt ők, egyedül ők kapják osztályos örökségül; a kormány-pálcza hadd vándoroljon köztük sorra, mint a falusi bíróság.

Ne követeljen tőlük se a király, se a nemzet garanciákat, hiszen akinek hivatalt ad, észt is ad hozzá az Isten. Kész Széchenyi, Kossuth, Deák és Andrássy lesz valamennyi, ha kezébe kapja a tárczát; tehát mit habozik a király?! Kellemetlen nekik, hogy a király mindent tud, apróra ismeri az ország ügyeit; sőt mindegyikük gondolkozását, egyes kérdésben tett nyilatkozataikat is. Árulást emlegetnek. Eddig abban látták az árulást, hogy — állításuk szerint — a király nem ismer bennünket, nem ismeri viszonyainkat; mert a kormány hamisan informálja. Most, hogy ez hazugságnak bizonyult, hát ebben van az árulás.

Áruló itt, áruló ott: nekik mindenki gyanus, aki él, ha törük mindjárt Komjáthy Béláig is ér. Őket mindenki elárulja, mert magukat hiába árulják. Árulás nekik, hogy a király nem bölintő masina; hanem bölcs, előrelátó uralkodó, akinek vannak meggyőződésesei, van alapos tudása s nem kisebb-nagyobb potentátok silány érdekei vezérlik, hanem a *salus reipublicae*.

Hánykódnak, mint besózott csik s mert fölfelé nem engedhetnek, mert hasztalan kelletik magukat, hát engednek egymásnak, hogy — ha hiába koalicióskodnak — hát mindnyájan beállnak 48-asoknak, a disszidensek is, a néppártiak is. Gyönyörű perspektívája ez az erős, tiszta meggyőződésnek. Igaz, hogy a Kossuth-nótában is ez áll: „*Ha mégegyszer azt izeni! . . .*” Ha ők nem kapnak miniszterséget, hát kosztolásul nekilátnak a magyar függetlenség könyázott, vérrel szentelt kenyérének; pedig Rákóczi nem paniperdáknak testálta ezt, hanem a nemzeti szellem táplálására, eljövendő nagy idők eszményeül.

Az ország függetlenségét és nagyságát nem az obstrukció személyeskedésből szennyes peczér-bunkója vívja ki, hanem a magyarságnak az az ősi kardja, amely disze a királynak s büszkesége a nemzetnek.

Ezt a kardot óvja a király rozsdától, csorbától a maga dicsőségére s a nemzet védelmére. Ez a kard Hadur kardja s a király a magyarok hadura. Ez a kard villogott Attila diadalmas csatáin, ez győzött a honalapítók kezeiben, ezzel védettek minket a hunyadiak; ez, csak ez védhet, emelhet bennünket ezután is az idők végezetéig. Hogy ez a kard méltó kezekben legyen, hogy diadalmas ereje ne csökkenjék, hanem fokozódjék, erről gondoskodni nemcsak joga, hanem kötelessége is a királynak.

Esküvel fogadott kötelessége. Ám ez most szörnyű terhe a koalíciónak; ez az a küszöb, a melynél kudarczot vall tánczmesteri készsége. — Minthogy egy több százados szervezet nem olyan, mint a juhászbunda, kényre-kedvre, egy kapásra ki, be nem forgatható, hát ez borzasztón alkalmatlan, siralmasan bösztítő. Zokognak is a gyászmagyarkák, mint a tyuk, a mely kacsá-tojásokat költött.

A király, a ki legutóbb mindent megtett, hogy a hadseregben a magyarság tért foglalhasson; hogy a hadsereg előkészítettessék, eleve minden feltételt megszerezzen a nemzeti transformációra anélkül, hogy ereje meghiibbanjék, együtt működése megnehezítettessék; a király, a ki egy hosszú életen át, háboruban és békében, kitapasztalta az alája rendelt haderők természetét, ezt az élő organismust, igen természetesen, nem tekintheti olyan selejtes masszának, mint a fazekas-sárt, a melyet büntetlenül lehessen gyurni és szabdalni, a hogy ezt a gigerli hazafiak és a freiwilliger napoleonocskák nem annyira gondolják, mint inkább szeretnék a maguk könnyebbségére.

Ezek az urak nemzeti vívmányokat akarnak fáradság és áldozatok nélkül, magyar impériumot egy csöppet sem több izomerővel, egy csöppet sem magasabbra vivó lélekkel, mint a mennyi egyik legdrágább emlékü koalíciónknak volt a jámbor Dobzse László üstökéhez.

Ez a király, a ki egykor látta e nemzet lelkét föl-viharzani, látta a benne rejlő elemek fenséges zürlődését; látta fájdalmában és méltóságosan, megaláztatásában is buskevélyen; a király, a ki nagyjaink ajkairól hallotta szenedélyeink és bölcseségünk szavát, részvétellel gondolt az ő magyar népére, hallva a coalíciónak elébe dirigált, Sternbergi phonographjait . . . Hát mindig és mindenütt pogányok, kitömött jószágok vagy histriók kerülnek a nagyok örökébe?

Ha ekkor föltámadt szívében a mult s elvonultak előtte a nagy idők szellemalakjai, felsóhajthatott: „Mennyi fönség mind-e homlokon!”

S emitt? — e zavaros idők lármás akarnokjai „mint üszögös kalász, az ép testvért rohasztva.”

„Szem érzés nélkül, érzet látás nélkül, vagy fül, szem kéz nélkül, szaglás minden nélkül.”

Szem, mint a basiliscusé, mely a hatalmat akarja tor-kába szédíteni; érzés, mely csak magukért sajog, de meg nem indul a nép szorongatottságán; szaglás, mint a vér-ebé, mely őt nem engedi letérni a megszimatolt zsákmány csapásáról; így föst az obstrukcióban született coaliczió!

És ne aggódjék a magyarok királya a magyarok ha-zájáért? — Ne adjon időt és alkalmat a megtévesztett, de már kiábrándult népnek, hogy leszaggassa magáról ezt a polypot?

A király dobja el a kipróbált többséget és ültesse helyére ezeket a kisebbségeket, a melyek zsarnoki uralmuk alá vetették a parlamenti szabadságot; most pedig azért erőszakoskodnak, hogy a király alkotmányos joga is csak akkor érvényesülhessen, ha egy huron pendül az övéké-vel; ha nem tagad meg, csak ád; ha nem bírál, csak megalázkodik; Isten uccse, a legnadrágtalanabb kommu-nard is beérné ennyivel!

Egy szó, mint száz, a kisebbségek jogfosztó bandába verődtek, összeütközésbe kerültek a magyar államiság tör-ténelmi s jogi lényegével, a mely a szuverenitást a nem-zetnek biztosítja s azt a királylyal és az országgyűléssel

harmonikus együttességben gyakoroltatja **a többség akaratának érvényesítése által.**

A kisebbségek előbb ezt a többséget fosztották meg jogaitól; most pedig a királyi akaratot próbálják békóba verni. Tragicomicus összeütközés, a mely végzetessé válhatnék, ha egy kissé különb legények volnának ezek az ujsütetű gigászok; így azonban csak az operettnek dolgoznak s nem az epepeiának.

A tényen azonban ez nem változtat. Az összeütközés megvan s így a bünhődés, e furcsa háboru hőseinek a bukása sem maradhat el.

XI.

A kibontakozás.

A koalíciós pártok úgy jártak, mint az üvöltő dervisek, bódulttá kiabáltak, forgolódták magukat: sem nem látnak, sem nem hallanak. Magukról itélvén, most már azt hiszik, hogy az egész világ szédeleg s a nemzetnek is tótágast áll az esze.

*Keresik a kibontakozást, de erre csak egy egérutat tudnak, a koalíciós kormányt, azaz becses énjük felmárgasztalását. Ezért minden áldozatra készek. Ha, porhintésül, kormányprogrammjukba is bele vehetnék az önálló vámterületet és bankot, a külön magyar hadsereget, persze, úgy titokban készséggel vállalkoznának arra, hogy a kérdések nagyképű tanulmányozásával és „gondos“ előkészítésével **ezek megvalósítását elodázzák akár az ítéletnapig,** amint nagy hajlandósággal *prolongálnák az általános titkos választási jog megszülettetését.**

A látszatnak mindent megtartani, a valóságnak semmit; ezzel a politikával reméltek diadalmaskodni az összehabarodott kisebbségek; ámde megdöbbenéssel, szégyenkezve vették észre, hogy *a király undorodik az efféle népbolonditástól* s az ő „placet“-jét sohasem nyerheti el a *politikai nyegleség*. Ilyen perfidián alapszik az ő számtalanszor s oly nagy garral hirdetett loyaltásuk.

Sokszor kisebbitették a királyt, de soha annyira, mint most ezzel az önző feltevésükkel. Csoda-e, hogy amikor beteljesült az, ami után úgy sóvárogtak, vagyis hogy a király elé járulhattak, csalódottan s hüledezve sompolyogtak onnan vissza: *a felséges ur belátott kártyáikba és sem magát, sem a népét nem engedi oda szemfényvesztő hazard-játékosok martalékául!*

A kibontakozás útja tehát nem a koalíció egérlyuká-hoz vezet; még akkor sem, ha talán magasabb érdekből egy kis pünkösdi királykodáshoz juttatnák a koalíciót, mint az egyszeri házsártos asszonyt az ura kalapjához . . .

„Az urhatnám, böszült Jutka,
A kalapot fején tudva,
Az utezákat végig futja
S gyerek nyija, eb ugatja:
Dölyfös Jutka, cserfes Jutka,
Kerge ész van a kalapba!“

A kibontakozásnak egy útja van, a törvény; a király és nemzet jogainak érvényesítése. A nemzet — mint már jeleztük — határozott abban a kérdésben, hogy a parlament szabályai érintetlenül maradjanak; de *nem döntött* abban a kérdésben, hogy államiságunknak békés fejlődést biztosító alapja, a 67, kell-e neki, vagy a már *anacronismussá vált, homályos tartalmu 48?*

A királynak erre választ kell kapnia. Erre alkalmat adni kötelessége a királynak a nemzet iránt; ezt elvárni, megkivánni — *joga a nemzetnek.*

Ha enélkül döntene a király, ország-világ előtt azt jelentené, hogy *megadta magát a kisebbségek terrorizmusának*; már pedig ezt nem teheti, nem szabad tennie; mert a *nép szabadságföltétele*, a modern jogállam követelménye, hogy a terrorizmus, akár felülről, akár alulról támadt, meg ne gyökerezhessék.

A terrorizmusnak tehát véget kell vetnünk, a *parlamentari anarchiát meg kell semmisítenünk*; vissza kell állítanunk *a kisebbségektől felfüggesztett alkotmányt*: a jog és törvény uralmát.

A király joga, hogy kormányt adjon a nemzetnek, kormányt olyan férfiakból, akiket belátása, *bizodalma ajánl neki*; nem pedig azokból, akiket *önjelöltek* közül a krajczáros ujságok válogatnak össze. *Ez a kormány aztán*, akár sikerül neki a kisebbségektől törvényesített exlexes állapotot megszüntetni, akár nem, mielőbb *döntésre szólítja fel a nemzetet* a király rendeletére.

Ez az alkotmányos joga a királynak; tehát kötelessége, hogy ezzel éljen a bizonytalanság és a fejetlenség megszüntetésére. A nemzet döntése adja meg majd a kibontakozást, nem pedig az ellenzékek conventiculumainak titkos és nem titkos határozatai; mert *az ország ügyei csak az ország házában intézhetők, nem pedig a klubokban és a korcsmákban*.

A nemzet dolga aztán, hogy hova hajol. A mint vet, úgy arat.

Ha czirkuszi fenegyerekekre bizza sorsát, hát ő issza a levét, ő fizeti az árát vérben és pénzben. Végre is, a nemzet rendelkezik élete és vagyona felett; a nemzet maga, senki más, ha mindjárt **sasfiók** is!

Ha pedig jobbik eszére hallgat, azokra bizza magát, a kik évek hosszú során komolyan igyekeztek a fárasztó munkában s bizonyoságot szolgáltatnak magukról, hogy őket bölcsesség vezette s önzetlenül megtették a nemzet javára azt, a mit a viszonyok engedtek vagy parancsoltak. Nem kérkedtek és nem követeltek; de megállták helyüket ott, a hová rendeltettek.

Nem pártállás szerint mérlegelünk, hanem érdem és jellem szerint, a közügyek mindazon derék napszamosaira gondolva, a kik elveket vallottak meggyőződésből s észszel és szívvel buzgólkodtak a haza javára. Állottak a kormányon vagy a kormány ellen, nem ingadoztak, nem cserélték meggyőzéseiket, nem váltogatták vitorláikat a szél után hiúságból és hatalomra vágyásból.

Ők tiszteletre méltók. Csak ők lehetnek a nemzet méltó képviselői, érdemesek a korona bizalmára s így csakis hozzájuk hasonlókat kívánunk látni az ország házában.

Ismeri őket a nemzet s a mikor zivataros helyzetünkben hűséges vezetőkre van szüksége a hazának, a tiszta lelkű magyar nép bizonyára őket különbözteti meg bizalmával, akármilyen elveket valljanak is. A kiváló politikai érzékű magyarság jól tudja, hogy a meggyőződés lehet különböző, de a cél, a reserva mentalis, a magyar hitvallás mindegyikünkénél ugyanaz: a haza nagysága, népünk boldogsága.

Az egyik így, a másik úgy; de ebben a hazában mindenkit ez az egy kiolthatatlan, fenséges csillag vezet. Némelyek talán óvatosabbak, inkább vesztegelnek, hogysen veszítsenek. Ám a ki valamit el nem ért, ezt jobb időkre hagyva, ezzel semmit föl nem adott; de a ki elhamarkodottan ront vágyai után, legtöbbször tömkelegbe téved s övéivel együtt meglábolhatlan mélységbe zuhan.

Nehéz időket élünk, veszélyek környeznek, vigyázatosaknak kell lennünk. Türtöztessük magunkat s látni fogjuk, hogy éppen mérsékletünk lesz az, mi előbbre visz. Lám, Kossuth Ferencz is tiszta lelkével, okos eszével arra intett, nehogy kimondjuk ezt a badar, átkunkká válható jelszót: mindent vagy semmit!

Bölcs, áldásos politika csak az lehet, a mely mindent elfogad, ami megszerezhető s mindenért küzd, dolgozik, amit el nem nyerhetett. E szerint működtek eddig sok hasznosat és nagyot teremtő kormányaink s csak e szerint működhetnek ezután is. Ha letérnének erről az utról, veszélybe sodornának.

Éppen ezért a magyar nép, amikor a párttusákból való kibontakozás eszközeit nemsokára ismét kezébe kapja, ítéljen érett észszel, a haza iránt való hő szeretettel s jóakarattal önmaga iránt.

Tekintete függjön reménységgel nemzeti rendeltetésünk lángoló csipke-bokrán, de ne feledkezzék meg a való követelményeiről s vegye számba a lehetőségeket. Ne kegyet, ne mandátumokat osztogasson, hanem igazságot szolgáltatson; védőket állítson az alkotmánynak, önzetlen, kipróbált vezéreket, hivatott munkásokat magának, az országnak.

Ha így választ, talán sokan esnek át a rostán, akik most leghangosabban követelőznek, mert a saját érdekeik győzelmében keresik a hon boldogulását.

Ám a közélet nem zsvajgó vásár, ahol lármás árusokra van szükség; hanem szentély, ahol csak áldozni szabad. — Hogy így legyen, azért kapja kezébe a nemzet a kibontakozás kulcsát.

A kibontakozás pedig nem lehet más, mint a törvényt be nem töltő, a király és a nemzet jogait obstruáló törpe minoritások kiűzése a forumról.

A nemzet a 48 és 67 között választva, adjon kormányzásra erős, munkálkodni tudó és akaró többséget a háznak.

Tegye ezt szent meggyőződése, legjobb belátása szerint; de bármelyik oldalra álljon is, tegye egész súlyával, vagy egyik vagy másik irány és törekvés teljes diadalával.

Egyet azonban jól véssen a szívébe, azt, hogy a 48 és 67 tulajdonképpen *csak az irány, a mód tekintetében különbözik* egymástól, de *a lényegben nem s a végcélnél találkozni fognak.*

Melyik ér előbb ide?

A 48 hiányosabb, mert a lezajlott idők alkotásaival nem termékenyülhetett meg; *a 67 ellenben a jelen, az élet maga*, duzzadva ennek pezsgő erejétől. Azt csak az emlékezet szárnyai emelik; *ez pedig föl van szerelve a*

haladás, a gyakorlati érvényesültség egész arzenáljával. Melyik érhet előbb a célhoz, *a nagy, független magyar impérium sziklavarához*, a számban megsokasodott, szellemenben egységessé vált magyar nemzet kánaánjához? Hogy oda fogunk érni, semmi kétség; hiszen erre van zálogunk, soha el nem vitatott, soha föl nem adott jussunk a múltól s a jelen eseményei bizonyosságot tettek „a történelem vaslogikája“ mellett. Az óra még nincs itt, de közel vagyunk!

Igen, de melyik ér előbb oda — a 48 vagy a 67?

Aki mai napság *gyorsan akar utazni*, a tisztos deli-
zsánzsra ül-e vagy a gőzösre? A 48 elmaradt, a 67 elől
robog; *vissza kullogjunk-e*, hogy annak a szekere
kapjunk?

A magyar nem szokott hátrálni: előre!

XII.

A jövő politikája.

Az ország kormány nélkül nem maradhat s kormány a király fensőbbségének feladásával nem alakulhat, ez csak természetes; mert a királyi akarat alkotmányos érvényesülése törvény, lévén ez a nemzeti jogok összességének a koronára ruházott, ezzel gyakoroltatott része.

A kisebbségek többséggé szövetkezése a királyi akarat megobstruálására, hogy magukat kormányra erőszakolják, forradalmi államesiny az alkotmány felforgatására, vagyis a kisebbségek absolutismusának becsempészése államiségünk uralkodó faktorává.

Ha ezt megengedjük, monarchicus államformánk tyranicussá változnék, a milyent egykor a classicus görög-

ország szenvedett át s bizonyára megirigyelnők a muszkákat, perzsákat, chinaiakat és marokkóiakat, akiknek egy láb alatt kell görnyedniök, míg nekünk egész sereg zsarnok között kellene vesszöt futnunk. A szent inquisiciónak és a francia rémuralomnak kellene bujálkodniok, hogy a közösen uralkodó függetlenségieknek és néppártiaknak megfelelő szörnyintézményeink születhessenek.

A királynak és a népnek tehát egyesülniök kell, sikra kell szállniok közös megtámadók ellen, még pedig most, azonnal, mert az igát könnyebb kikerülni, mint lerázni. A coalició, a mely elvek csereberejével, meggyőzések feladásával szemérmetlenkedik, erkölcstelenségben fogantatott; a coalició, a melyben a komoly, higgadt elemeket, a nemzeti tradíciók letéteményeseit háttérbe szorították a politikai kötélhánczosok, akiknek egész életük program-gyártásokban és Pál-fordulásokkal tölt el becses személyük valamiképpen való feltolására; ez a coalició, az ilyen coalició nem lehet a korona megbízott frigyese. Kell, hogy a király és népe véget vessen a kisebbségek terrorismusának, a választások Brennus-kardját dobván a parlamenti egyensúly fölbillentett mérlegébe.

Ha a kisebbségek ezt azzal akarják meggátolni, hogy *a király kinevezendő kormányának nem adják meg az ügyvitel törvényes eszközeit, úgy annál előbb kell megtörténnie az országgyűlés feloszlatajának*; mert nem türhető, hogy az *ex-lexes állapotot a kényszerű hosszadalmasság szokásjoggá szentesítse*, vagyis hogy a kisebbségek a *királyt* — akarata ellen — *abszolút uralkodásra szorítsák*: sic volo, sic jubeo! Nem szabad türnünk, hogy a politikai féktelenkedők önzésének a nemzet jogai essenek áldozatul.

A kibontakozás útja tehát meg van szabva, bekövetkezése kétségtelen és elodázhatlan.

A parlamenti egyensúly, a törvényes kormányzás helyreállítása azonban csak alaki része a kibontakozásnak. A kibontakozás csak úgy lesz teljes, a helyzet sanálása csak úgy lesz üdvös a hazára, ha új, a kor igényeit kielégítő tartalmat ad a nemzeti politikának.

A jövőt nem dominálhatja a múlt századoktól öröklött sérelmi politika; ennek arra az alapra kell helyezkednie, a melyre már Széchenyi István állott,

A magyarság megerősítése szellemileg és anyagilag, ez lesz, csak ez lehet czélja a jövő politikájának. El kell távolítanunk mindent, ami ennek útjában áll, ami ezt késleltetné.

A socialis kérdések megoldása mindenek előtt való, hogy a nép valamennyi rétege a nemzeti állam tevékeny támogatójává lehessen. Ehez egyrészt a jogok kiterjesztése szükséges a nemzet minden hasznos elemére oly feltételek mellett, hogy ebből a magyarság megizmosodása következzen; másrészt pedig a nép anyagi helyzetének legnagyobbmértvű javítása szükséges a teherviselés megkönnyítésével, másrészt a gazdasági tényezők mentől kamatozóbb érvényesülésének biztosításával.

Rendeznünk kell a munkáskérdést az egész vonalon. A munkásságot részesévé kell tennünk az ipari szervezeteknek, hogy a bér és munkaidő kérdéseiben a munkaadók egyoldalú állásfoglalása és a munkások erőszakossága kizárásával a produkció folytonossága s a társadalom békéje biztosítsék, szóval, meg kell teremtenünk az egymásra utalt erők harmoniáját. Szerencsétlenség, betegség s elaggottság esetére a munkások biztosítását állami feladattá kell tennünk, hogy a munkásság az államban ne láthassa elnyomóját, kizsákmányolásának elősegítőjét, hanem gyámolítóját.

Hogy ennek a terhét az állam ne csak elviselhesse, hanem ezt magának tekintélyes jövedelmi forrássá tegye, erre kitünő eszköznek kínálkozik az egész biztosítási intézmény államosítása, annál is inkább, mert erre a magán-spekuláció visszaélései szinte kihívják az államot.

Hogy a nép megterhelhetése mentől inkább kisebbíthető legyen, egyáltalán gondoskodni kell az állam jövedelmeinek olynemű fokozásáról, amely nem bir az adózás jellegével.

Erre több eszköz és mód kínálkozik. Ilyen volna a hiteles helyek államosítása, a mi által a busás közjegyzői

jövedelmek is a kincstárba folynának s a közönség érdeke is jobban megvédenék. Már csak a nép egészségére való tekintetből is monopolizálni kellene a gyógyszerészetet és a szeszárusítást, mely utóbbi a közerkölcsiség követelménye is. Ez a két monopoliium sok millióval gazdagítaná az államot s a népnek nemhogy terhére, hanem inkább javára, könnyebbségére válnék. Igazi áldás lenne a nemzetre.

Ily módon aztán lehetne adórendszerünket alaposan reformálni, az adókat leszállítani s igazságossá tenni a fokozatossággal; sőt még azt is el lehetne érni, hogy a legnagyobb leszállítás mellett sem csökkennék az adójövedelem. — Ez ugy volna elérhető, ha a kezelés egyszerűsítették a végből, hogy ennek költsége a minimumra szállíttassék.

Erre alkalmas rendszer volna az egységes pénz-adó. Közgazdasági igazság, hogy adóalapot nem képezhet a tőke, akár föld, akár másféle alakban is áll előttünk, sem a munka, sem a jövedelemnek az a része, a mely a polgárok megélhetésére szükséges. Adóalapul igazságosan csak egy szolgálhat, a jövedelem fölösleges, a megélhetésre föl nem emésztett része. — A pénz-adó ezt terhelné meg.

Ezzel a rendszerrel az adó-jövedelem ma lehetetlennek látszó maximumig volna csigázható s a polgárság mégis könnyen viselné, illetőleg meg sem is érezné; mert jövedelme fölösleges részének több-kevesebb százalékát emésztené föl csak s ezt is akkor, a mikor ez kétségtelenül fölöslegnek bizonyult; míg a mostani adók tökéjét, jövedelmének a megélhetésre szükséges részét tizedelik meg és mindig akkor, a mikor a polgárokra legalkalmatlanabb.

A pénz-adó rendszer egészen más. Ez ugyanis olyképpen jelentkeznék, hogy az állam a pénzjegyeket minden évben bevonná s ekkor ujakkal való becserélésnél, fokozatossági kulcs szerint, kitől-kitől levonná a szükségelt adószázalékot.

A szegény ember, a kinek jövedelem-fölöslege alig számba vehető, kevés megtakarított pénzecskeje után csekély

hányadot fizetne, a gazdag többet; de mindegyik akkor, a mikor kétségtelen, hogy jövedelmük megtakarított része csakugyan fölösleges.

Az adózásnak ez a rendszere a minimumra szállítaná a kezelés munkáját és költségét; szükségtelemné tenné a milliókba kerülő fináncz-hadat. — Átalakítólag hatna még közgazdasági viszonyainkra is.

Ugyanis a nagy jövedelemmel rendelkezők, hogy az adóterhet másokra háírítsák, olcsó kamatra is kínálva adnának kölcsönöket s minden alkalmat megragadnának, hogy a legkülönfélebb vállalkozásokba bocsátkozzanak. Így aztán ma elképzelhetlen fokra emelkednék a pénzforgalom, nagy arányokat öltene az ipar és a kereskedelem s megnövekednék a föld és munka-értéke.

Az állam a legnagyobb mértékben teljesíthetné kulturális feladatait, a nélkül, hogy e miatt a honvédelem arányait csökkentenie kellene. Sem az állam, sem a polgárai nem szenvednének szükségét, szóval, minden rázkódás nélkül meg volna oldva a társadalmi kérdés, eltemetve a vörös rém.

A kincstár tetemes fölöslegek fölött rendelkeznék, melyet földhitelre, telepítésre, csatornázásra, a kivándorolt magyarság visszahonosítására, új iparágak támogatására, szorgalmukkal s ügyességükkel kitűnt munkások jutalmazására s humánus intézmények létesítésére s egyéb nagy beruházásokra fordíthatna.

Ami azonban mindennél fontosabb volna: az állam kizárólagos jogává és kötelességévé vállalhatná az iskoláztatást, amelyet ingyenessé tehetné s ezzel a magyarság és a nemzeti érzület igazi várává lenne, míg most a nemzetségekhez hajló felekezetek kezeiben sok helyütt ellenségeink szolgálatában áll.

Az iskoláztatás teljes államosítását már a legközelebbi jövőben minden áron meg kell valósítanunk; mert ettől függ országunk nemzeti egysége, a magyar államiságnak új évezredekre való biztosítása, a hatalom és nagyság eddig soha el nem ért polczára való emelése.

A jövő politikájának tehát ilyen mélyreható reformok útján kell haladnia; szóval, a nemzetet a legnagyobb állami és társadalmi feladatok betöltésére alkalmassá, nemzetileg egységessé, anyagilag erőssé kell tennie.

Ha ez bekövetkezett, akkor magától hull ölünkbe mindaz, mi még most államiságunk teljességéből hiányzik s nemzeti követelményekként hangoztatunk.

Ezeknek a követelményeknek előtérbetolása tetőnél kezdett építés s addig csak súlyát éreznők, a míg erélylél és providenciával a vázolt nemzeti föladatoknak meg nem feleltünk.

Az ország népét a magyarságnak s a népnek a jólétet kell biztositanunk.

Erre pedig első és elengedhetlen feltétel, hogy ne azokat a kérdéseket rángassuk elő, melyekre a király és a nemzet között még nincs meg az egyetértés; hanem azokat a kérdéseket keressük, melyekben nézeteik találkoznak.

Ezzel a taktikával fog győzedelmeskedni a jövő politikája; a nemzeti önérzet és tetterő lángolásával vet új fényt és dicsőséget a magyar égre.

XIII.

Az új korszak emberei.

Sokan vannak a választottak, kevesen a hivatottak.

Kik lehetnek majd a ránk viradott új korszak emberei? — Semmi esetre sem azok, a kik örökké ajkaikon hordozzák a haza nevét, akik jeleskedők a mások ócsárlásában, de kontárok és kertelők a cselekvésben.

Nem azok, akiknek a palettáján csak egy szín van, a gyalázkodás; akik gyanusításokkal és rágalmakkal iparkodnak mindenkit bemocskolni, aki velük nem fű egy kö-

vet; nem azok, akik az ostrakismus cserepeit dobálják minden érdemesünkre.

A sirbolygató szájhösökön átgázol az új nagy idők kereke.

Héderváry, aki magyar szívvvel fáradozott a magyar állameszme megszilárdításán; aki győri főispánkodása alatt tiszteletet és szereletet gerjesztett maga iránt; aki miniszterkedése alatt oly sikeresen működött, hogy a király mentől forróbban érezzen irántunk; ez a Héderváry Polónyi előtt lehet gyűlölt granicsár, de a megtisztult kor méltányolni fogja őt, mint Magyarország legjobb granicsárját, aki hiven állta meg őrhelyét a végeken, úgy Zágrábban, mint Bécsben.

Tisza István, aki nagy elmével, a haza és nemzet iránt mélységes szeretettel, államférfiui genievel, az alkotmány iránt való finom érzéssel, a törvények puritán tiszteletével állott a közügyek szolgálatában, nem lehet az új idők számüzöttje.

Berzeviczy, aki első törvényjavaslatával többet használt nemzeti culturánknak, mint az ellenzékek évszázados ágálásukkal, szintén hivatott a jöendő nagy feladataira.

Lukács, aki atlaszi erővel az ex-lex zavarai között is megóvta az ország pénzügyeit a megrendüléstől és mindazok, akik a munkában megmutatták erejüket és hivségüket; a kik nem keresték a hatalmat magukért, hanem a hazáért, sokkal inkább hivatottak a jöendő szinpadára, mint azok, a kiknek csak epéjük ismeretes s csupán hiúsággal döngették az Olympus kapuját.

Nevezzük őket akárkinek, legyenek a mult hősei, vagy új harcosok, a jöendő emberei nem lehetnek botcsinálta doktorok, beképzelt nagyságok, hanem magasabb elmék s mélyebb szívek, akik messze látó lélekkel, egyedül a nemzetért buzogva, a nemzeti eszmények vitorláival szállnak ki az események hullámos tengerére.

Csakis ilyen honfiak lehetnek a jöendő emberei, mint akik sem fényben, sem boruban nem téveszthetik el a czélt; mert szellemüket a nemzet szelleme táplálja; mert a ma-

gasságról sohasem fordítják el tekintetüket, hogy a saját érdekeik után nézzenek.

Emberek kellenek a jövőnek, a kik nem a népszerűség után kapnak, hanem a népért fáradoznak; a kik a hazáért mindent tudnak és mernek áldozni, még önmagukat is.

Ezek a férfiak, a kik ma tehetetlenül raboskodnak a különböző pártok ketreczeiben, az új választásokkal kitörhetnek börtöneikből, szövetkezhetnek s szövetkeznek is, nemesek a nemesekkel, hogy megvalósítsák a jövő politikáját, melynek az ideje elérkezett, hogy a rozoga multat, az elnyűtt jelszavakat átszolgáltassa, nemzeti krónikánk kevésbé épületes anyagául és szomorú emlékeink siralomházába mumiául.

XIV.

Álljunk ellen.

Álljunk ellen a hazajáró léleknek; ne üljünk a hazugság székébe. Ne a gyanakodás sanda szemével nézzünk, hanem a meggyőződés nyílt, becsületes tekintetével.

Álljunk ellen az ábrándoknak, mert: „Ábrándozás az élet megrontója, mely kancsalul festett egekbe néz.“

Álljunk ellen a hitegetőknek és hamis prófétáknak, a kik mételeyt hintenek a lelkek meghasonlására.

Álljunk ellen azoknak, akik békességünk vizeit föl-zavarták, hogy halászhassanak.

Álljunk ellen azoknak, akik elpocsékolják a márt, összehoztorlasztják a jelen nyomoruságát nem a jobb jövőért, hanem a maguk hitvány érdekeiért.

Álljunk ellen, akik véres kardot hordanak körül, nem hogy elriasszák az ellenséget, hanem hogy azt határainkra csődítsék.

Álljunk ellen a kisértéseknek, az ígéretekkel kecseg-

tetőknek; de a mely igéreték eloszolnak, mint a felhő s leg-főlebb csak vért harmatozhatnak mezőinkre.

Álljunk ellen a hanyatló, sivár idők utolsó, ádáz lehetének; tárjuk ki keblünket a jövőnek, a magyar szabadságnak most, a mikor életfakasztó lehe végig fuval a megdermedt világon és suttogására megnyílnak Rodostó sirjai, hogy visszatérjen nagyságos fejedelmünk, diadalmasan visszafoglalva ezt a hazát a magyar szabadságnak, annak a szabadságnak, a mely a koronára fényt, a népre boldogságot árasztott.

Ez a szabadság, az igazsággal teljes, amely vérrel öntöztetett, imhol visszatérőben van közénk, hogy örök időkre egygyé forrassa a nemzet és a király szivét.

Ezt a szabadságot, amely ott született Pusztaszer rónaságán, amely ezer éven át fönntartott bennünket, ezt a szabadságot ne cseréljük föl a politikai kufárok mázolt, idegenből plántált szabadságáért.

Álljunk ellen a hazátlan ördög incselkedéseinek, legyünk ismét magyarok, bölcsek és igazak, mint 67-ben; egymást szeretők és hazáért lángolók, mint 48-ban.

Álljunk a béke, a nemzeti megújulás útjára; ne zavarogjunk és gyülölködjünk; mert a jövőt nem a harczok, hanem a munka fegyvereivel hódíthatjuk meg.

Álljunk azok mellé, a kik dolgozni akarnak velünk és érettünk; nem intrikálni, koalícióskodni elveik feladásával s a nemzet javainak feláldozásával a hatalomért — a király ellen.

BUDAPEST
NYOMATOTT NEUWALD ILLÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
VII. Dohány-utca 44.